

H.C. Andersen – på cykel!

er en guide til en hurtig rundtur i den verdensberømte forfatters barne- og ungdomsunivers i Odense. H.C. Andersen blev født i Odense, før den første cykel så dagens lys. Da han døde 70 år senere i København, var væltepereren en del af det københavnske trafikbillede. Til trods for at Andersen elskede at rejse i diligence og tog, med båd, til fods og på æselryg, så blev han aldrig cykelist. Det var således historieforfalskning – men underholdende og sikkert effektivt – da det odenseanske foretagende "Ideal-Cyklen" i en annonce i Fyens Stiftstidende i 1905 viste Andersen i fuld fart på en af deres cykler.

H.C. Andersen

Danmarks store eventyrforfatter H.C. Andersen (1805-75) formåede med sit omfattende forfatterskab at skrive sig ind i verdenshistorien som en af de største forfattere nogensinde. Mest kendt er digteren i dag for sine eventyr for både børn og voksne. Udover 156 eventyr skrev han 14 romaner og noveller, ca. 50 dramatiske arbejder, omkring 1000 digte og et væld af biografiske arbejder, artikler og humoristiske småstykker.

H.C. Andersens tid var præget af store forandringer. Han blev født ind i en verden, hvor kun ca. 60% af den europæiske befolkning overlevede barndommen, hvor kongen var loven, analfabetismen var udbredt, og hvor den tekniske og videnskabelige udvikling for alvor tog fart. Ved hans død i 1875 var kongens magt brudt, analfabetismen næsten udryddet og videnskab og teknik prægede samfundet. Men det var stadig

et Europa, hvor dødeligheden og fattigdommen var uhyre høj, hvor seksualiteten var tabubelagt, hvor dødsstraf var en selvfølge, og hvor krige stadigvæk var så hyppige, at de ikke gav anledning til særlig spaltepads i aviserne.

► *H.C. Andersen var ca. 1 meter og 85 cm. høj – 25 cm højere end gennemsnittet i 1800-tallet. Den langlemmede høje mand, det karakteristiske hoved med de dybtliggende øjne, de tunge øjenlåg og den store næse faldt ikke ind i rammerne for samtidens skønhedsideal. Han gik for at være grim, aparte – ja, ligefrem frastødende – og hans ydre skikkelse vakte opsigt og gjorde et kejtet og komisk indtryk på de fleste. De, der lærte digteren at kende på nærmere hold, fik dog et andet indtryk. De fandt hans ansigt levende og åndrigt, hans figur statelig og hans fremtræden elegant.*

1

Museet H.C. Andersens Hus

Bangs Boder 29
5000 Odense C

Museet H.C. Andersens Hus

Odense er H.C. Andersens fødeby. Her blev den senere så verdensberømte eventyrforfatter født i 1805, som søn af en fattig skomager og en vaskekone og med en fod i middelalderen og den anden i moderniteten. Odense var Danmarks største provinsby, men dengang var overtroen stadig en vigtig del af byens liv og digterens

barndom. Siden da har Odense ændret sig meget. Men der er bevaret bygninger og steder, der ser ud, som de gjorde på eventyrdigterens tid.

Siden 1908 har den verdensberømte digters fødehjem været en del af museet H.C. Andersens

Hus, der i flere omgange er blevet udbygget. Museets udstilling er organiseret efter en række forskellige temaer, der hver har fået sit eget rum i museet.

H.C. Andersens Hus

Bangs Boder 29
5000 Odense C

H.C. Andersens Fødehjem – H.C. Andersens Hus

H.C. Andersen blev født i Odenses værste slum. I et nabolag fyldt med daglejere, fattigfolk og tiggere kom han til verden i et hjem, der ikke engang var hans forældres. De havde nemlig ikke deres eget sted at bo og måtte derfor indkvartere sig hos familie. Straks efter fødslen blev præsten tilkaldt, og H.C. Andersen blev døbt – sandsynligvis af angst for at han ikke ville overleve de tidlige strabadser, som verden bød ham.

Det i dag ikoniske gulkalkede hjørnehus var i begyndelsen af 1800-tallet beliggende i den fattigste del af Odense, og hovedparten af kvarterets indbyggere

tilhørte den laveste sociale klasse – de var soldater, daglejere, fattigfolk og tiggere, der skaffede sig mad på bordet ved tilfældigt arbejde. Det er i disse omgi-

velser, at H.C. Andersen er født. I fødehjemmet boede der dengang op til fem familier. Siden 1908 har huset været en del af museet H.C. Andersens Hus.

Sortebrødre Torv

5000 Odense C

Sortebrødre Torv

På Sortebrødre Torv lå det eneste permanente teater uden for København. Teatrets verden af fantasi og fortælling fortryllede H.C. Andersen. Som fattig havde han ikke mulighed for at se mange forestillinger, men i stedet samlede han på teatrets plakater og programmer, som han hjemme fantaserede over.

Det lykkedes H.C. Andersen at

◀ Odense gamle teater på hjørnet af Overstræde/Theaterstræde. Den nyere tilbygning på hjørnet var teatrets herretouillet. Publikum måtte ud af hovedindgangen for at komme på toilettet.

▼ Det gamle Odense Teater på Sortebrødre Torv. I bygningen til venstre ses "Teatrets Restauration, A. Severinsen".

få adgang til teatret – som statist i et enkelt stykke. Hans ene replik gav næring til drømmen om berømmelse og et liv på scenen, og kort tid senere rejste han som fjortenårig ud i verden for at søge eventyret og lykken.

4

Fattiggården

Overgade 19
5000 Odense C

Fattiggården

På første sal i Fattiggården lå fattigskolen. Her havde H.C. Andersen sin uregelmæssige og gratis skolegang, de sidste år han boede i Odense. Undervisningen var mangelfuld og skolebøgerne få, og den unge H.C. Andersen brugte det meste af sin tid på at digte nye historier ud fra de bibelske vægmalerier, som prydede fattigskolens læsestue.

På sin vej til skole passerede H.C. Andersen ved domkirken sin fars grav og ikke mindst latinskolen, hvor han drømte om at blive elev. Fremtiden tegnede sig nemlig lys for eleverne dér - de havde gode skolebøger og modtog grundig undervisning.

5

Vaskepladsen

For enden af Paaskestræde
5000 Odense C

Vaskepladsen

Længere oppe ad åen, ved en særlig vaskeplads som denne, arbejdede H.C. Andersens mor som vaskekone. Under det hårde arbejde, hvor hun ofte måtte stå i lang tid i det kolde vand, varmede hun sig med alkohol. Hun døde i 1833 af sin afhængighed, der havde udviklet sig til sygdommen delirium tremens. Dengang kunne den endnu fattige digter ikke hjælpe hende, men mange år senere genoprettede han moderens værdighed i eventyret "Hun duede ikke". Her forsvarede han hende mod verdens fordømmelse og tegnede et vemodigt billede af sin mors hårde livsvilkår og hendes store kærlighed til sit barn.

▼ Foto fra 1905 af vaskepladsen for enden af Munkemøllestræde - dér, hvor H.C. Andersens mor vaskede tøj.

Statuen

H.C. Andersen Haven
(Eventyrhaven) – bag domkirken

H.C. Andersen-statuen

Den store bronzestatue af H.C. Andersen blev afsløret i Kongens Have juni 1888. Nu er den placeret ved Odense Å, og her spejder H.C. Andersen ned mod det dybeste sted i åen, hvor man på hans tid troede, Åmanden boede. Når folk druknede i åen, sagde man, at det var Åmanden, der krævede ofre for ikke at lade åen løbe over sine bredder og forvolde store ødelæggelser. Det er dette sted, som inspirerede H.C. Andersen til eventyret "Klokkedybet".

► *H.C. Andersen-statuen på Gråbrødre Plads i 1905. Festivitassen skyldes fejring af digterens fødselsdag 2. april – en lidt sur forårsdag ser det ud til.*

Odense Tugt- og Manufakturhus

Klaregade 36
5000 Odense C

Tugthuset

Da H.C. Andersens mormor blev gift første gang i 1783 var det med en mand, der kendte Odense Tugthus, datidens fængsel, indefra. H.C. Andersen selv har også været derinde – men kun som gæst. Forældrene kendte nemlig portneren, og ved en familiehøjtid blev Odense Tugthus rammen for festlighederne. Den unge H.C. Andersen var dog bange for de indsatte, der fungerede som tjenere ved festen. I romanen "O.T." beskriver H.C. Andersen denne grusomme anstalt.

► *Tvangsarbejdsanstalten i Klaregade – Odense Tugthus; til højre indgangen til den gamle bispegård. Malet af skomager Johan Peder Thomsen (f. 1815) som ung.*

H.C. Andersens Barndomshjem

Munkemøllestræde 3-5
5000 Odense C

H.C. Andersens Barndomshjem

Fra H.C. Andersen var to til han blev 14 år, boede han i barndomshjemmet i Munkemøllestræde. I dag er barndomshjemmet og de tilstødende lejligheder omdannet til et lille museum. Det var et trangt og fattigt hjem, men alligevel husker H.C. Andersen tilbage på sin tid i barndomshjemmet med nostalgisk glæde. Det var nemlig også et hjem fyldt med kærlighed.

Den lille udstilling i barndomshjemmet rummer indtryk fra H.C. Andersens barndom i Odense. Det var en tid, hvor middelalderens overtro stadig stod stærkt, og særligt H.C. Andersens mor

indprentede overtroen i den unge drengs sind. Hans far derimod bekendte sig mere til fornuften. Han var fritænder, sagde han selv. Hans store ærgrelse i livet var, at han ikke fik lov til at blive i skolen, men blev sat i lære som skomagersvend. Noget lignende ønskede han ikke skulle overgå H.C.

Andersen - uanset hvor urimelige og urealistiske drengens drømme var, så skulle han have lov til at forfølge dem.

▼ *Det var her i barndomshjemmet, at H.C. Andersens fantasi spirede. Et lille dukketeater var hans kæreste eje, og det blev stedet, hvor hans*

fantasi kunne udfolde sig. Teaterplakater, historier han havde hørt, og bøgerne han læste – alt kunne bruges som materiale for H.C. Andersens levende fantasi og dukketeaterets forestillinger. Mange år senere er det barndomshjemmet, der er materiale og inspiration for eventyrforfatteren.

▲ *I Barndomshjemmet peb fårekylingen, da H.C. Andersen far lå død i sengen. Hans mor, der lå på gulvet sammen med H.C. Andersen, udbrød: "Han er død, du behøver ikke at synge efter ham, Isjomfruen har taget ham!". Mange år senere var det sådanne barndomsoplevelser, der inspirerede ham til sine eventyr. I "Sneedronningen" – eventyret om*

tro og overtro – er det endda barndomshjemmet selv, H.C. Andersen besøger i begyndelsen af eventyret: "Fra Køkkenet kom man ad en Stige op paa Loftet, hvor der i Tagrenden, mellem vort og Naboens Huus stod en Kasse Jord med Purløg og Persille, min Moders hele Have; i mit Eventyr: Sneedronningen blomstrer den endnu".

Skt. Knuds Kirke

Klosterbakken 2
5000 Odense C

**Skt. Knuds Kirke
– Domkirken**

Odenses Domkirke, Skt. Knuds Kirke, danner rammen om tre begivenheder i H.C. Andersens liv. Her blev hans forældre gift kun to måneder før, han selv blev født i

1805. Pladsen, der i dag omkranser kirken, udgjorde dengang dens kirkegård, og det var her, H.C. Andersens far blev begravet 33 år gammel i 1816.

Tre år senere var det også her, H.C. Andersen blev konfirmeret. Til den store begivenhed hav-

de han fået et par læderstøvler. Glæden og stoltheden over de nye støvler kom næsten til at overskygge det højtidelige ved selve konfirmationen. I eventyret "De røde Sko" vender H.C. Andersen tilbage til barndomsmindet og sin egen forfængelighed.

10

Odense Rådhus

Flakhaven 2
5000 Odense C

Odense Rådhus

I kælderen under Rådhuset havde H.C. Andersens mormor siddet på vand og brød, fordi hun havde født tre børn uden for ægteskab. Men fra vinduet på Rådhusets 1. sal oplevede H.C. Andersen på trods af kraftig tandpine sit lykkeligste øjeblik: Den 6. december 1867 modtog han folkets hyldest og blev byens æresborger. Pladsen foran rådhuset var den dag oplyst af folkets fakkeltog, og for H.C. Andersen var det samtidig opfyldelsen af en gammel spådom. Kort før han som ung rejste ud i verden for at blive berømt, blev hans fremtid spået i kaffegrums. "Det vil gå ham bedre end han fortjener – en dag vil hele Odense blive oplyst i hans ære" lød forudsigelsen.

► I mindehallen i museet H.C. Andersen hus er en af de mange scener, der skildres fra digterens liv, den hyldest han modtog som udnævnelse til æresborger i Odense.

11

Gråbrødre hospital

Gråbrødre Plads 1
5000 Odense C

Gråbrødre hospital

Gråbrødre var på H.C. Andersens tid et helt kompleks med kirke, hospital og en anstalt for sindsyge. Her blev farfaren indlagt som galning i 1823, og ti år efter døde H.C. Andersens mor hér – dybt alkoholiseret. Det var her, H.C. Andersen som barn hørte historier fra de gamle fattige. På samme tid fascineret og skræmt lå han også ofte uden for husene, hvor de "bindegale" var, og lyttede til deres sange, forbandelser og rablen.

12

Odense Slot

Kongens Have
5000 Odense C

Odense Slot

Odense blev "det lille København", da Odense Slot i 1815 var bolig for prinseguvernør Christian Frederik, den senere Kong Chr. VIII. Her arbejdede H.C. Andersens mor til tider som vaskekone, og ofte tog hun sin dreng med. I slotsgården legede han sammen med de andre tyendebørn – og også med prins Frits, den senere Kong Frederik VII. Odense har kun to æresborgere. Sjovt nok er det netop kongen og digteren, Frederik VII og H.C. Andersen – én fra samfundets absolutte top og en fra samfundets absolutte bund.

► *H.C. Andersen statuen, modelleret af L. Hasselriis blev afsløret 19. juni 1888 i Kongens Have. Senere – i 1905 – blev den flyttet til Gråbrødre Plads. I 1949 blev statuen flyttet til H.C. Andersen Haven (Eventyrhaven), hvor den i dag står bag ved domkirken.*

13

Sct. Hans Kirke

Sankt Hans Plads 1
5000 Odense C

Skt. Hans Kirke

I den gamle kirke blev H.C. Andersen fremstillet 2. påskedag 1805, ca. ti dage efter han blev født. I kirken skreg barnet så højt, at præsten hidsede sig op og udbrød:

"Han skriger jo som en kat!" En af fadderne trøstede dog moren ved at sige, at jo højere barnet skreg, des bedre sanger ville han bli-

ve som ældre. Han skulle få mere ret, end han troede, og den dag i dag er H.C. Andersen æret med en mindeplade i kirken.

Den Fynske Landsby

Sejerskovvej 20
5260 Odense S

Den fynske landsby

Det var på landet langt de fleste danskere boede på H.C. Andersens tid, og et besøg i Den fynske Landsby giver et godt indtryk af livet uden for byerne på den tid. Landbrug var hovederhvervet, og livet på landet var et hårdt og opslidende arbejde. I løbet af H.C. Andersens levetid skete store omvæltninger i det danske samfund. Ved digterens død i 1875 var der indført demokrati, skolegangen var forbedret, levealderen var blevet længere og den teknologiske udvikling tog for alvor fart. Alligevel var hverdagen for den gennemsnitlige fynbo meget anderledes og hårdere, end den vi kender til i dag, og der var markant forskel på rig og fattig,

på land- og bybo. Den gennemsnitlige levealder omkring år 1800 var kun 37 år, og op mod en femtedel af alle børnene døde, inden de fyldte ét år.

På landet måtte kun bestemte typer håndværkere slå sig ned, og butikker var der ingen af. Skulle man handle, måtte man til byen – også hvis man ville afsætte sine varer. Og så skulle man helst handle mere fornuftigt, end "Fatter" gør det i H.C. Andersens eventyr "Hvad fatter gør er al-

tid det rigtige" skrevet i midten af 1800-tallet. H.C. Andersen blev ikke født på landet, og det var på sin vis en af grundene til hans lykke. Et købstadsbarn havde bedre fremtidsudsigter end et barn på landet. Men Andersen kendte det fynske land godt. Han levede på samme tid som dem, der boede i husene i Den Fynske Landsby, og måske har han lagt mærke til dem under sine barndomsture og senere udflugter i det fynske landskab.

Odense er Cyklisternes By

Odense skal være byen, hvor cyklisterne har det bedst, fordi Odense gør det lettere, mere trygt og behageligt at cykle.

Rigtig god tur på to hjul rundt i Odense!

Bycykler

Rundt i byen finder du 120 bycykler, som alle kan benyttes.

Find din bycykel her: www.cibi.dk

Cykelpumper

Se kortet.

Din indgang til gratis lokalhistorisk viden
– på mobil, tablet eller PC.

Cykel-App

Med Odense Kommunes nye gratis app OdenseGuide er det muligt at vælge en rute med cykelstier - så har du altid et kort ved hånden. Cykelruteplanlæggeren er integreret i Odense Kommunes app OdenseGuide. Det betyder, at du kan finde vej til alle adresser i Odense, men også til byens mange legepladser, kultursteder, arrangementer m.v.

Hent OdenseGuide gratis på AppStore eller Android Market eller via QR-koden her på siden.

Læs mere om OdenseGuide på
www.odense.dk/odenseguide

Kolofon

H.C. Andersen – cykelguide
2016

© Odense Bys Museer
Overgade 48
DK-5000 Odense C.

Tlf. +45 65 51 46 01
museum@odense.dk
museum.odense.dk

Tekst

Henrik Lübker
Dorthe Marcussen
Karsten Kjer Michaelsen

Foto

Odense City Museums, Colourbox,
Lars Skaaning, Thomas Mørkeberg,
Karsten Kjer Michaelsen, m.fl.

Layout

Rikke Reimann